

Monarhije, dok su institucije vezane uz središnja ministarstva u nešto većoj mjeri usvojile novi način rada. Uredsko poslovanje narodnooslobodilačkih odbora (NOO-a) nije vođeno dosljedno, a nastala dokumentacija je fragmentarno sačuvana. Poglavlje završava opisom poslovanja pojedinih ministarstava RH u razdoblju od 1990. do 2010.

U četvrtom poglavlju *Suvremena stremljenja u oblikovanju klasifikacijskih planova* (251-283) navedene su spisovodstvene norme nacionalnog i međunarodnog značaja. Prva od njih, Međunarodna norma za upravljanje spisima: ISO 15489 temelji se na ideji tzv. funkcionalne klasifikacije odnosno klasifikacije poslovnih aktivnosti. Nakon toga slijede norme za upravljanje elektroničkim dokumentima i klasifikacijama, poput Modela zahtjeva za upravljanje elektroničkim zapisima - MoReq u Europskoj Uniji ili onih na području Velike Britanije, SAD-a i Australije, kao i sheme metapodataka te metapodatkovne norme. U drugom dijelu prikazane su i prilagodbe nacionalnih sustava upravljanja spisima suvremenim kretanjima u SAD-u, Kanadi, Australiji i Njemačkoj. Poput prethodnog, autorica i četvrto poglavlje završava hrvatskim primjerom, navodeći (ne cjelovite i nekonzistentne) pokušaje reforme sustava uredskog poslovanja i pristupa klasifikaciji spisa u Hrvatskoj od 1991. godine.

Konceptualni i funkcionalni razvoj klasifikacijskih sustava na području Hrvatske (284-300), naslov je posljednjeg, petog poglavlja. Razvoj klasifikacije i organizacije spisa na području Hrvatske prikazan je kroz više povijesnih upravnih razdoblja, te se može svesti na nekoliko modela koji ne poštuju strogi slijed upravnih i društvenopolitičkih promjena. Kao prvi u nizu navodi se koncept predmetne registrature koji je razvijen u Habsburškoj (Austro-Ugarskoj) Monarhiji. U međuratnom razdoblju predmetna se klasifikacija postupno napušta te se sve više poseže za numeričko-kronološkim pristupom. U ovom poglavlju prikazana su obilježja tih modela, kao i razvoj sustava u pogledu posebnih zadataka koje podupire klasifikacija. Drugi dio poglavlja posvećen je sređivanju gradiva u arhivima odnosno prikazu mogućnosti i ograničenja klasifikacijskih sustava, te numeričko-kronoloških sustava organizacije spisa na primjerima iz hrvatske arhivistike.

Radoslav Zaradić

Pavliček, V. *Arhivsko gradivo terezijanske urbarijalne regulacije Varaždinske županije*. Doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2012. XV + 266 str.

Disertaciju *Arhivsko gradivo terezijanske urbarijalne regulacije Varaždinske županije* doktorandica Vida Pavliček, arhivska savjetnica i voditeljica Odjela sređivanja arhivskoga gradiva u Državnom arhivu u Varaždinu, uspješno je obranila 2012. godine pod mentorstvom dr. sc. Josipa Kolanovića, umirovljenog ravnatelja Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu.

Navedenu sintezu čine: Podatci o mentoru (I), Sažetak (II), Summary (III-XVIII), Ključne riječi (IX), Key words (X), Sadržaj (XI-XV), Uvodni dio (1-17), sedam poglavlja, Zaključak (251-252), Izvori i literatura (253-259), Popis priloga i ilustracija (260-262), Popis kratica (263), Životopis (264), Popis objavljenih radova (265-266).

Prvo poglavlje nosi naslov *Kontekst nastanka dokumenta* (18-63). Autorica nas u njemu uvodi u vrijeme Habsburške Monarhije i vladavine Marije Terezije. Pod utjecajem doktrine katedralizma, Bečki dvor nastoji provesti jednu od najznačajnijih

reformi tog vremena - urbarijalnu regulaciju. Namjera države bila je javnopravnim osnovama urediti gospodarske i pravne odnose između podložnika i vlastele te osigurati njihovu egzistenciju, uz redovito plaćanje poreza. Na području Banske Hrvatske urbarijalna reforma nije se mogla provesti bez nužnih upravnih reformi hrvatskih županija (1759) i osnivanja Kraljevskog vijeća za kraljevine Dalmaciju Hrvatsku i Slavoniju (1767). Upravo je prikaz arhivskoga gradiva terezijanske urbarijalne regulacije nastalog na razini Varaždinske županije tema ove disertacije.

Ustroj i sadržaj zapisa (64-210) naslov je drugog poglavlja. Pavliček smatra kako je prvo sređivanje arhiva Varaždinske županije započeo 1773. godine županijski bilježnik Stjepan Črnko. Cjelokupni arhiv on je podijelio u četiri cjeline ili odjela. Pri državajući se autoričine strukture, rad na sređivanju nastavio je koncem 18. st. odvjetnik Josip Plantak. Dokumentacijska struktura koju su Črnko i Plantak uspostavili očuvala se do danas. Analizom je utvrđeno djelovanje velikih i malih županijskih skupština, te urbarijalnih sudbenih sjednica kao tijela zaduženih za provedbu urbarijalnog uređenja na razini županije. Na temelju strukturnih i funkcionalnih skupina zapisa, te analize sustava odlaganja zapisa u spisovodstvu i pismohrani, Pavliček je izradila Prijedlog strukturiranja, Virtualni plan sređivanja arhivskoga gradiva urbarijalnog uređenja na području Varaždinske županije (str. 73). Posebno je istaknut ustroj i sadržaj zapisa nastalih na razini sučija, odnosno mjesta. Ti zapisi poredani su kronološki te predstavljaju neprocjenjiv izvor od nacionalnog značenja za proučavanje gospodarske, socijalne, agrarne i demografske povijesti.

S obzirom da se postupak urbarijalnog uređenja provodio prema jedinstvenim uputama, u poglavlju *Zapisi urbarijalnog uređenja na razini sučija ili mjesta u fondovima drugih hrvatskih županija* (211-213), analizirani su već navedeni dokumenti za područje Varaždinske županije, s onim na razini sučija ili mjesta za područje ostalih hrvatskih županija. Ustvrdeno je kako značajnije razlike ne postoje.

Uporaba pojedinog jezika u dokumentima iz 18. st., za autoricu je imala višestruko značenje. Navedenoj tematici posvećeno je kratko četvrto poglavlje *Jezik urbarijalnih zapisa* (214-217). U spisima se najčešće koristi latinski jezik i latinsko pismo, rijetko hrvatski ili njemački jezik. No, postoje sačuvani prijevodi dokumenata na hrvatskom jeziku i kajkavskom narječju koji predstavljaju vrijedan izvor za istraživanje (povijesti) hrvatskog jezika.

Gradivo terezijanskoga urbarijalnog uređenja u dopunskim izvorima (218-222), naslov je petog poglavlja. Kao dopunski izvor autorica ističe fondove pravnih i fizičkih osoba (te obitelji), viših upravnih tijela, te razne zbirke gradiva - prvenstveno Zbirku urbarijalnih knjiga i spisa Varaždinske i dijela Križevačke županije u Državnom arhivu u Varaždinu.

Dokumenti istog stvaratelja nerijetko se nalaze u nekoliko fondova kod više nadležnih institucija. *Informacijsko objedinjavanje gradiva* (223-231) predlaže uspostavu tematskog vodiča kao relevantnog arhivskog obavijesnog pomagala. Kao primjer navodi se sustav informacijskog objedinjavanja gradiva edicije Državnog arhiva u Varaždinu pod naslovom *Marijaterezijanski urbari Varaždinske županije 1774.-1784.* Tema opisanog projekta su terezijanski urbarijalni zapisi nastali na razini sučija za područje Varaždinske županije u navedenom razdoblju.

Posljednje je poglavlje *Objavljivanje gradiva terezijanskoga urbarijalnoga uređenja na primjeru edicije Marijaterezijanski urbari varaždinske županije 1774.-*

1778. (232-250). Zapisnici nastali na razini sučija ocjenjuju se vrijednima za povijesna i druga istraživanja, te se zbog toga krenulo u njihovo objavljivanje. U drugom dijelu završnog poglavlja predlažu se konkretna rješenja prilikom objavljivanja takve vrste arhivskoga gradiva: načini publiciranja izvorne građe, prijevod, poredak, izrada kazala, uspostavljanje signatura itd.

Radoslav Zaradić

Lučić, M. ***Osobni arhivski fond: arhivistička teorija i hrvatska arhivska praksa.*** Doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2012. IX + 233 str.

Kad bi se među arhivistima, knjižničarima i drugom stručnom osoblju koje radi na osobnim arhivskim fondovima u raznim institucijama Republike Hrvatske provela anketa o njihovoj stručnosti i educiranosti u tom poslu, vjerujemo kako bi rezultati bili poražavajući. U hrvatskoj arhivistici područje osobnih fondova danas je uglavnom neistraženo. Tako primjerice, unatoč uvriježenom unificiranom terminu osobni arhivski fond, danas se još uvijek koriste i drugi pojmovi poput: zbirka, privatna zbirka, osobna zbirka, privatni spisi, osobni spisi, rukopisi, ostavština, rukopisna ostavština, privatni arhiv, osobni arhiv itd. Na međunarodnoj razini o sustavnijoj brizi za gradivo osobnih fondova može se govoriti tek od druge polovice 20. stoljeća. Već su prvi međunarodni arhivistički kongresi nakon Drugog svjetskog rata bili posvećeni tematici privatnoga gradiva općenito, pa tako i osobnim i obiteljskim arhivskim fondovima.

Autorica Melina Lučić arhivska je savjetnica te načelnica Odsjeka za novije arhivsko gradivo obitelji i pojedinaca u Hrvatskom državnom arhivu. *Osobni arhivski fond, arhivistička teorija i hrvatska arhivska praksa* njezina je disertacija koju je obranila 2012. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pod mentorstvom dr. sc. Josipa Kolanovića, arhivskog savjetnika u miru.

Uz osam središnjih poglavlja koje ćemo navesti u daljnjem tekstu, sintezu čine sljedeći prilozi i cjeline: sažeci na hrvatskom i engleskom jeziku; Sadržaj (VII-IX), Uvod (1-5); Zaključak (179-182); Popis korištenih arhivskih izvora i obavijesnih pomagala (183-186); Pravni propisi i norme (187-188); Literatura (189-209); Prilozi (210-230): Pregled ustanova u Hrvatskoj prema broju osobnih arhivskih fondova u posjedu (210-212), Zastupljenost stvaratelja osobnih arhivskih fondova po strukama (213-215), Primjer sheme sređivanja osobnoga fonda znanstvenika: Igor Karaman, povjesničar (216-218), Primjer sheme sređivanja osobnoga fonda znanstvenika: Henri Piéron, psiholog (219-221), Primjer sheme sređivanja osobnoga fonda političara: René Pleven, političar (222-223), Primjer sheme sređivanja serije koja se odnosi na gospodarsku djelatnost osobe: Dušan Plavšić, bankar (224-225), Primjer sheme sređivanja osobnoga fonda stvaratelja s više stručnih odrednica: Marjan Kozina, skladatelj, publicist i prevoditelj (226-227), Primjer sheme sređivanja osobnoga fonda Bernarda Stullija, arhivista, povjesničara i pravnika (228-230); te životopis doktorandice (231) s popisom radova (232-233).

Prvo poglavlje *Osobni arhivski fondovi u arhivističkoj teoriji* (6-30) donosi raspravu o pojmu i značenju arhivske terminologije: što je to arhivsko gradivo, tko ga stvara, što je to privatna arhivska ostavština itd. Isto tako donosi se pregled stručne arhivističke literature od prvog arhivističkog priručnika nizozemskih autora S. Mul-